

Frank sig mod de hidtidige Former for videnskabelig Produktion, klager over de uforholdsmæssige Kræfter og de mange Penge, som er bleven bunden i store Kildepublikationer, og fremhæver til Gengæld Betydningen af det litterære, af Forskeren skabte Værk. I Modsætning hertil vil det nye Rigsinstitut — som beskæftiger sig med Tidsrummet mellem den franske og den nazistiske Revolution — lægge Vægten paa den historiske Fremstilling og — foreløbig — samle sine Kræfter om fire forskellige Opgaver: en Skildring af de vestlige Ideers Indgriben og Virkninger i Tyskland mellem 1789 og 1848 — af de nationalkirkelige Bevægelser i det 19. Aarhundrede — af den tyske Filosofi i samme Tidsrum — og endelig af Jødespørgsmaalet i Tiden mellem de to store Revolutioner.

Træet kendes paa dets Frugter, og den nazistiske Historie-skrivning bør dømmes efter dens Resultater. Foreløbig maa man forholde sig afventende; alvorligt videnskabeligt Arbejde kræver sin Tid og er længe om at modnes. At nye Penne og Videnskabens Ungdom faar Raaderum i *Hist. Zeitschr.* og andetsteds, kan kun være tiltalende — for saa vidt dens faglige Dygtighed staar Maal med dens nazistiske Overbevisning. Naar Karl von Müller opstiller som Redaktionsprincip, at Forudsætningen for Bidragenes Optagelse bør være »Die Höhe des Standpunktes, die Gegenseitigkeit von Rede und Widerrede, das gemeinsame völkische Ziel«, spørger man dog, om det er tilfældigt, at en Række Røster, som i Meineckes Tid var med til at give Tidsskriftet dets høje Standard, er forstummet i de sidst udkomne Hefter. Foreløbig lægger man Mærke til Forfattere, der kæler for nazistiske Slagord, uden at selve Indholdet i Virkeligheden er saa forskellig fra den tidligere Generations. For det endelige Resultat vil det blive afgørende, om den nye Tidsalder vil formaa at frembringe Værker, som besjælet af den nazistiske Livsanskuelse besidder samme faglige og aandelige Lødighed, samme menneskelige og videnskabelige Rigdom som en Hermann Onckens og Friedrich Meineckes. *Axel Linvald.*

Bismarcks Fald har længe været et af tysk Historieskrivnings fornemste »Forskningsproblemer«. Udfra løsrevne, uklare Kildesteder og paavirket af deres almindelige politiske Indstilling har Historikerne søgt at rekonstruere Begivenhedernes Gang. Først Aabningen af Arkiverne efter 1918 og det følgende Aartis rige Litteratur af Memoirer, Gesandtindberetninger, Breve etc. har muliggjort en virkelig historisk Vurdering. Skelsættende var Svejtseren Gagliardis Værk (1927), der klart viste, at Bismarcks

Afskedigelse havde sin Aarsag i dybtgaaende Meningsforskelligheder mellem Kejser og Kansler angaaende Indenrigspolitikken og ikke blot i en personlig Konflikt. Wilhelm II. kunde næppe andet end gaa mod Bismarcks paatænkte antisociale Voldspolitik, som Gagliardi forklarer ved hans tiltagende Egensindighed. Dog betoner han ogsaa de bismarckfjendtlige Stromninger i Kejserens Nærhed, der havde bidraget til at svække Kejserens Tillid til Bismarck.

Et nyt Arbejde, Curt Weibull: *Bismarcks Fall (1934)* benægter overhovedet Eksistensen af en saadan latent Konflikt, der naarsomhelst kunde bryde ud, og henviser til en Udtalelse af Bismarck, at han ikke før Okt. 1889 havde mærket Symptom til en Sindelagsændring hos Kejseren. Weibull udvider den historiske Revision til ogsaa at omfatte Udenrigspolitikken, som han vel ikke mener har fremkaldt Krisen, men som han tror er bleven benyttet af Bismarck til at forhindre den truende Afskedigelse. Lidt søgt virker det, at Ansvar for Genforsikringstraktatens Fald tillægges ikke Kejseren, men Herbert Bismarck, der nægtede at efterfølge sin Fader i Ledelsen af Udenrigspolitikken. Historien, erklærer Weibull, maa læses fremefter uden forudfattet, følelsesbetonet Mening, og den historiske Videnskab skal ikke afgøre, hvem der havde Ret eller Uret, ej heller spekulere over, hvad der kunde være sket, om Bismarck ikke var faldet 1890. Historien har Arbejde nok med at udrede det, der er sket. I Virkeligheden er Weibull dog følelsesbetonet indstillet mod den herskende Bismarckortodoxi og giver Wilhelm II. Oprejsning. Mon ikke Ziekursch kommer Sandheden nærmere med den fornuftige Betragtning, at Bismarcks Fald kun kunde retfærdiggøres ved et Brud med hans Statsform. Et Par Love om Arbejderbeskyttelse udfyldte ikke Kløften mellem Arbejderne og det borgerlige Samfund. Da der ikke indleddes en ny Politik, var det ikke politisk Skarpsyn, men ungdommelig Uerfarenhed og Ærgerrighed, der foranledigede Afskedigelsen. — Sluttelig skal henvises til en indgaaende, ganske solid Litteraturoversigt over Problemet i Svensk Hist. Tidsskrift 1928, Hæfte I s. 70—89.

Jørgen Petersen.